

ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗЕЙНИХ УРОКІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Марія СЛИНЬКО,

*здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
Науковий керівник: Юлія ПАВЛЕНКО,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

У статті розглядається проблема духовно-морального розвитку сучасної дитини шляхом освітньої діяльності у музеї. Проаналізовано особливості організації ефективної форми залучення дітей початкової школи до культурної спадщини та загальнолюдських цінностей – музейного уроку, який у початковій школі має бути цікавим та незвичним. Автор звертає увагу на актуальність музейно-педагогічної діяльності саме в початковій школі, адже, просвітницька діяльність музеїв орієнтована, насамперед на дитячу аудиторію. З іншого боку – з дітьми працює школа, що забезпечує освіту та виховує гідних громадян своєї країни.

Ключові слова: початкова школа, музейна педагогіка, музейні уроки, духовні цінності, національна культура.

The article considers the problem of spiritual and moral development of a modern child through educational activities in the museum. The peculiarities of the organization of an effective form of involvement of primary school children in the cultural heritage and universal values – a museum lesson, which in primary school should be interesting and unusual, are analyzed. The author draws attention to the relevance of museum-pedagogical activities in primary school, because the educational activities of museums are focused primarily on children's audiences. On the other hand, there is a school working with children that provides education and educates worthy citizens of their country.

Currently, the issue of local history work at school is relevant. We consider the solution of this issue from the point of view of integration of local history with general education disciplines (historical local history, geographical and local history, literature, etc.). Use of basic museum technologies will effectively, for many teachers in a new way organize the learning process. Non-standard forms and methods of studying school disciplines, creative control tasks, of course, will contribute to activation of the mental activity of the student, the development of his creative abilities, aesthetic perception and artistic taste. But the most important thing The totality of these innovations helps teachers of the school and the museum to solve one problem.

Of the primary tasks of pedagogy is the upbringing of a sense of patriotism, which achieved through knowledge of the history of the native land.

Key words: primary school, museum pedagogy, museum lessons, spiritual values, national culture.

ORGANIZATION OF MUSEUM LESSONS IN PRIMARY SCHOOL

Maria SLINKO

У сучасних умовах початкова освіта набуває нових орієнтирів. Для цього потрібна систематична і цілеспрямована робота, яка враховує умови життя, що змінюються. Особлива увага в закладах освіти приділяється навчанню і вихованню молодших школярів музейними засобами.

Концепція Нової української школи головним завданням визначає стимулювання в учнів інтересу до навчання та формування вміння самостійно здобувати знання, творчо їх використовувати. Для цього необхідно застосовувати різноманітні інноваційні технології навчання, зокрема й можливості музейної педагогіки.

Сучасні українські дослідники розглядають музей як соціально-естетичний феномен культури (Т. Альошина, Р. Макарова); інформаційно-комунікаційну систему (О. Назаренко, С. Пшенична); соціокультурний простір для розвитку школярів (Л. Гайда, А. Філатова). Проте музейні уроки у початковій школі як ефективна організаційна форма навчання й спосіб занурення особистості у спеціально організоване предметно-просторове

середовище в науково-педагогічній літературі описані не достатньо, хоча на практиці, вони вже стали складовою системи навчально-виховної роботи.

Щоб долучити учня до загальнолюдських цінностей, показати всю неповторність рідної культури, потрібно занурити школяра в особливе освітнє середовище. Простір, який би зміг, об'єднавши різні історичні та культурні епохи, протягнути сполучну нитку в сучасність. Особлива роль у цьому належить музеям, саме вони приходять у наші дні на допомогу освіті [1].

Відвідування музею може збагатити дітей враженнями, розширити світогляд, уявлення про світ, тому на допомогу вчителю приходять музейні уроки. Це не звичайний урок, коли дитина сидить за партою у класній кімнаті та за картинками досліджує навколишню дійсність. Під час такого нетрадиційного уроку у дитини є можливість долучитися не лише до культурно-історичних цінностей, відчутти свою причетність до світової культури та культури свого народу, випробувати гордість за досягнення свого народу та своєї Батьківщини.

Музейна експозиція сприяє особливому сприйняттю теми, достовірною оцінці історичної справжності події чи предмета. Більшість вчених у галузі музейної педагогіки наголошують, що саме предмет є об'єктом всебічного вивчення з боку музею, саме через предмет пам'ятник людської культури, музей спілкується із відвідувачем. Тому одне із завдань музейної педагогіки полягає у створенні передумов та умов для активізації відвідувачів музеїв, зокрема для вдосконалення контактів із музейними предметами, в організацію сприйняття закладеної у яких інформації.

В основі роботи будь-якого музею лежить предмет. Він є носієм соціальної та природничо-наукової інформації – автентичним джерелом знань та емоцій, культурно-історичною цінністю – частиною народного надбання. Важливою особливістю музейного предмета, що відрізняється від інших джерел, є здатність предмета впливати на емоційну сферу людини. Однією з основних властивостей предмета є інформативність. Використання різних предметів як наочного матеріалу на уроці має широке розповсюдження та методичне обґрунтування прийому навчання чи виховання.

Головна відмінність музейного предмета від звичайного наочного посібника у його справжності, функції історичної пам'яті, що зберігає досвід минулих поколінь. Музейний предмет має бути

першоджерелом соціальної інформації, бути справжнім, зберігатися довге час. Не менш важливою є моральна, естетична, меморіальна цінність предмета [4].

Робота на базі музею дозволяє зібрати на одному просторі самі різноманітні джерела: письмові пам'ятники, речові реліквії, образотворчі матеріали, фотографії, предмети археології, нумізматики, боністики, філателії, етнографії та багато інших матеріалів. Все це дозволяє не тільки показати різноманіття джерел, але й навчати дітей мові музейних предметів, давати їм основи самостійної дослідницької роботи з джерелами. У сучасних сім'ях зберігається мало речей, що належали предкам, які уособлювали «зв'язок поколінь». Багато дітей до відвідування музею ніколи не мали досвіду вивчення старовинних предметів. Тому одне із завдань не просто привернути увагу до музейного предмета, а й розкрити його характер, особливості, властивості.

Ця увага до історичного джерела реалізується через систему занять, головним героєм стає той чи інший предмет.

Музейний урок у початковій школі має бути цікавим та незвичайним. Екскурсія чи лекція у музеї не можуть замінити урок. Відвідування музею має не повторювати, а збагачувати урок.

Головною особливістю музейних уроків є те, що вони проводяться у музеї (не обов'язково в його приміщенні) із використанням його ресурсів (засобів) – музейного середовища, музейних предметів, допоміжних матеріалів. Метою таких уроків передусім є засвоєння змісту навчальних предметів відповідно до програми й формування духовних, соціальних, моральних цінностей дитини.

О. Караманов переконливо доводить, що організація музейних уроків у початковій школі дозволяє: реалізувати принцип наочності навчання; розкрити значущість і практичність досліджуваного матеріалу; зробити опанування навчального змісту більш доступним для учнів; пояснити складну тему на простих і наочних прикладах; поєднати емоційні та інтелектуальні впливи на учнів; залучити дітей до дослідницької і проектної діяльності; розвивати фантазію школярів, розширювати їх кругозір, виховувати музейну культуру й естетичні смаки; формувати толерантне ставлення до оточуючих, закладаючи підвалини для розуміння інших культур та систем цінностей тощо [3, с. 43].

Т. Руса чинниками та умовами, які визначають доцільність проведення уроку в музеї для молодших школярів називає:

наявність відповідної теми шкільного курсу, яка визначить порядок роботи з музейними об'єктами; первинність зорових вражень, безпосередній огляд об'єктів; можливість емоційного сприйняття об'єктів, знайомство з новими, іноді несподіваними властивостями предметів та явищ тощо [5, с. 65].

Музейні уроки за навчальними цілями класифікують на ілюстративні та творчі (дослідницькі); за змістом – на тематичні, оглядові і комплексні. Нині все більшого розповсюдження набувають нетрадиційні форми музейних уроків: інтегровані уроки та уроки, засновані на міжпредметних зв'язках; уроки у вигляді змагань (конкурсів, турнірів, вікторин); уроки, засновані на дослідженні та винахідництві (урок-репортаж, урок-консиліум, урок-презентація, урок-подорож, урок-розслідування); театралізовані уроки (урок-казка); уроки комунікативної спрямованості (усні журнали, прес-конференції) тощо.

Вибір методів і прийомів визначається цілями і завданнями музейного уроку, видами відібраних музейних експонатів, урахуванням здібностей, навичок і вмінь учнів. Найбільш характерними для музейних уроків є такі методи і прийоми навчання:

1. Демонстраційний метод. Усний виклад (пояснення) теми супроводжується показом експонатів (музейних предметів), мультимедійних слайдів, фотографій, малюнків, схем тощо;

2. Евристичний метод (прийом діалогу). Важливо організувати активність учнів, зокрема й мовленнєву. О. Гарбуз, зазначає, що для забезпечення діалогу в ході музейної екскурсії створюються «центри здивування», які породжують запитання і потребу самостійно дати на них відповідь [2, с. 27];

3. Рольовий метод (гра). У колективній грі у дитини формується потреба впливати на навколишнє середовище, вона отримує можливість вибору дії з урахуванням власних інтересів, внутрішнього творчого потенціалу;

4. Метод «занурення» в минуле. Для того, щоб діти краще розуміли минуле, необхідне «занурення» в нього шляхом уявного переміщення (подорожі) в часі;

5. Метод театралізації. Учні початкових класів приваблюють незвичайні, яскраві події, якою може стати для них театральне дійство, зокрема в музейному середовищі та із використанням музейних засобів [6];

6. Проблемний метод (прийом завдань). Він спрямований на розвиток самостійної пізнавальної діяльності учнів і вирішує ланцюг завдань: подумай – порівняй – зроби висновки;

7. Практичний метод. Головним прийомом цього методу є прийом маніпуляції матеріальним предметом, наприклад, у ході розповіді вчитель показує, як користувалися тим чи іншим знаряддям праці чи пристроєм, а діти відтворюють цей процес.

З метою закріплення знань, отриманих під час музейного уроку, а також для виявлення вражень про відвідування музею, про побачені експонати, отриману інформацію варто застосовувати опитування, вікторину, бесіду, задавати відповідні домашні завдання.

Власні спостереження дають підстави стверджувати, що на уроках у музеї надаються широкі можливості реалізації індивідуального підходу до сприйняття музейної інформації: у музеї активізуються однаково і сильні, і слабкі учні, адже музейна інформація не залишає нікого байдужим, спонукає до пізнання і різного роду діяльностей. Школярі бачать навчальну інформацію (на музейному уроці) очима істориків, мовознавців, математиків, природознавців, мистецтвознавців та ін., аналізують музейні експонати з точки зору наковців різних наукових галузей.

Отже, музейні уроки у початковій школі організовують з метою засвоєння учнями шкільної програми, для формування ключової та спеціальних компетентностей, закріплення і поглиблення знань, розвитку пізнавальних інтересів, формування духовних цінностей. Урок у музеї дозволяє подолати проблему розірваності наукових знань із життям, сприяють розвитку пізнавального інтересу дитини, вчать його бачити, розуміти і цінувати те, що оточує його з раннього дитинства, а все це – Батьківщина.

Список використаних джерел

1. Білик Н. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти. *Розвиток інформаційної компетентності педагога*. 2021. № 3. С. 82-90.
2. Гарбуз О. Навчання через «оживлення» відчуттів. Інтерактивні уроки в залах музею. *Учитель початкової школи*. 2018. № 10. С. 26-27.
3. Караманов О. В. Роль навчального середовища в реалізації музейно-педагогічних програм і проектів. *Постметодика*. 2013. № 3. С. 41-44.
4. Павленко Ю. Реалізація технології музейної педагогіки шляхом облаштування кабінету в початковій школі. *Музейна педагогіка в науковій*

освіті : збірник тез доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 26 листопада 2020 р. / за наук. ред. С. О. Довгого. Київ: Національний центр «Мала академія наук України», 2020. – С. 60-64. DOI : <https://doi.org/10.32405/978-966-97763-19-11-2020-251>.

5. Руса Т. Музейна педагогіка як засіб навчання і виховання. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2017. № 3/4. С. 64-70.
6. Удовиченко І. Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. *Музейна педагогіка в науковій освіті: збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р.*, м. Київ – Біла Церква: Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 99-102.